

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

УДК 37.02:351.742.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З БІОЛОГІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ I-II р.а.

Литвин О.М., викладач ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

В даній статті розглянуто особливості патріотичного, екологічного, природоохоронного, санітарно-гігієнічного та естетичного виховання під час проведення занять з біології, які сприяють підвищенню ефективності виховної роботи з молоддю. Пропонується використовувати найбільш дієві й сучасні підходи до організації виховної роботи з урахуванням специфіки щодо здійснення різних видів виховання (морального, економічного, трудового, емоційного тощо) та індивідуальних особливостей кожного вихованця.

Форми виховної роботи, інноваційність, шляхи та засоби національного виховання, інтерактивні вправи, екологічна вихованість.

Дисципліна «Біологія» викладається у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти. Метою навчального курсу поруч із забезпеченням студентів знаннями з біології є формування екологічної культури, зміцнення духовного і фізичного здоров'я тощо.

Викладач біології має розуміти, що форми виховної роботи весь час видозмінюються, доповнюються новими прийомами, методами, змістом, засобами, адже виховання – це завжди творчість, інноваційність, те, що не має й не може мати готового рецепту чи заздалегідь правильної відповіді.

В Україні історично склалася своя система виховання, яка максимально враховує національні риси і самобутність українського народу.

Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів, які забезпечать формування гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально-активної й національно-свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою.

Національне виховання варто розглядати у поєднанні з патріотичним вихованням, формувати національну самосвідомість через відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє утвердженню власної національної гідності, гордості за свою землю.

Під час вивчення теми "Короткий нарис історії розвитку біології" навчального курсу "Біологія" слід звернути увагу студентів на внесок у розвиток цієї науки українських вчених-біологів. Не всі вони відомі як у рідній країні, так і за її межами. І тому сьогодні нашої державі, за словами академіка Івана Дзюби, «... конче потрібно повернути Україні імена видатних діячів, митців та вчених "привласнених"», бо серед них є чимало таких, чийми іменами пишається весь світ». «Привласнених», або з різних причин замовчуваних. Адже це академіки та члени-кореспонденти НАН України, а також учені – засновники науково-дослідних інститутів і лабораторій, фундатори нових напрямів досліджень, автори численних відкриттів у біології.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Під девізом "От де, люде, наша слава, слава України! (Т.Шевченко)" студенти у самостійно підготовлених повідомленнях нададуть відомості про життя і діяльність українських вчених-біологів О.О.Ковалевського, В.І.Вернадського, М.Ф.Кашенка, В.І.Липського, А.М.Окснера, М.Г.Холодного, М.М.Гришка, І.І.Шмальгаузена, О.В.Палладіна, М.І.Вавилова, К.М.Ситника, О.В.Фоміна, М.О.Максимовича, Ю.Д.Клеопова, О.А.Грановського, С.М.Виноградського, О.М.Северцова та багатьох інших.

Дуже цікавим і багатограним є особистість П.С.Роговича (1812-1878) –флориста, систематика рослин, палеонтолога і археолога, доктора природничих наук, професора ботаніки Київського університету, уродженця хутора Рогівлі Стародубського повіту Чернігівської губернії. Варто залучити студентів до дослідницької пошукової роботи щодо матеріалів з даної тематики.

Доцільними й корисними також будуть ігрові програми "Козацькому роду нема переводу" на практичних заняттях зі складання родоводів під час вивчення теми "Закономірності спадковості". Для реалізації виховної функції в якості оформлення можна використати національну символіку (герб тризуб, блакитно-жовтий прапор), фольклор (українські народні пісні, які співають у родині), родинно-побутову культуру (вишитий українським орнаментом одяг). При цьому застосувати як індивідуальні, так і групові форми роботи. Зміст такого заняття сприятиме формуванню у дітей відчуття носіїв національної культури та прагнення бути продовжувачами роду та справи батьків. Адже на конкретних прикладах студенти бачитимуть успадкування тих чи інших рис як зовнішніх, так і внутрішніх (здібностей) потомками свого роду.

Головні цінності суспільства – життя та здоров'я людини. В умовах ускладнення життя, міжособистісних зв'язків і стосунків державний курс освітньої політики в Україні передбачає пропаганду здорового способу життя, виховання здорового молодого покоління, якому жити і працювати в новій державі.

Сьогодні українська молодь проходить тяжке випробування: пити чи не пити, палити чи не палити, починати сексуальне життя чи утримуватися. Цей вибір існував завжди, але за поширенням ВІЛ ІПСШ, вільної програми алкоголю, тютюну, сексу – стає вибором життя. Тому необхідно мобілізувати всі можливості для допомоги молодій людині у свідомому самовизначенні.

Одним із найефективніших шляхів у вирішенні цього питання є ініціювання діалогу між ровесниками, діалогу свідомого та інформованого.

Здоровий спосіб життя включає в себе не тільки корисні звички, а й певні норми поведінки, ціннісні орієнтири.

Виховну роль щодо пропаганди здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок, які негативно впливають на розвиток організму як в період ембріонального розвитку, так і в молодому й дорослому віці, будуть мати використані викладачем під час занять такі цікаві форми роботи як:

- тренінг "Здоров'я – це життя" з виконанням вправ "Десять заповідей здоров'я", "Модель здоров'я", мозкового штурму "Як уберегтися від ...", капелюшної дискусії «за» і «проти» та інформаційних повідомлень з даної тематики;

- ділові ігри типу прес-конференцій, де розподілити між студентами ролі журналістів, психолога, медика, соціального працівника та юриста.

На заняттях з біології викладач сприяє формуванню у студентів здатності до здорового способу життя у фізичній, соціальній та духовній сферах.

Викладач обов'язково повинен ознайомити студентів із Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", в якому наголошується, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності людини – невід'ємна умова розвитку України ( ).

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

З цією метою Україна здійснює екологічну політику на своїй території, основою якої є забезпечення безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, охорона життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії економіки і екології, охорона, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Цей закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Викладач має наголосити, що за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища може настати дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність.

Однак, роль правового й природоохоронного виховання полягає в тому, щоб не допустити правопорушень, виховуючи у дітей любов до природи, рідної землі, навчаючи їх оберігати і примножувати навколишню красу, формувати зачатки екологічної і моральної свідомості.

В Державних документах «Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Закон України «Про шкільну освіту» приділяється велика роль екологічному вихованню учнів та студентів, їх свідомому ставленню до себе, оточення та довкілля. Зокрема, зазначається, що метою екологічного виховання є формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвитку позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формування реалістичних уявлень про явища природи, практичних умінь, дбайливого ставлення до її компонентів.

В екології, як і у вихованні, все пов'язане з усім. Або в юному, найбільш сприятливому для добра, віці через спілкування з природою ми посіємо гуманізм, повагу до життя і готовність його захистити, або цю юну душу заглушить чортополох.

Треба навчити студентів мислити глобально і тільки після цього діяти локально, тобто пов'язати їхнє мислення з тим, що В. І. Вернадський називав «науковою думкою як планетним явищем», або, інакше кажучи, екологічним мисленням, яке втілене в екологічному знанні. Тому екологія — це насамперед мислення, що ґрунтується на екологічному світогляді.

В основі екологічного світогляду лежать уявлення про структуру і функції Природи, про світ, який існує і діє незалежно від того, входить до нього людина як складова чи ні, і взаємодія з яким породжує об'єктивне знання.

Відомо, що людина взаємодіє зі світом і з тим, що в ньому існує, не безпосередньо, а через культуру. Є підстави стверджувати, що людина через культуру задовольняє свої духовні і матеріальні потреби. А будь-які спроби забезпечити їх поза культурою перетворюють людину навіть не на дикуна (у кращому випадку елементарного невігласа), а на чудовисько, бо людський образ створюється не генами, не морфологією, а культурою.

Завдання екологічної освіти і виховання можна сформулювати таким чином:

- формувати наукові знання про основні екологічні фактори в розвитку живої природи та очевидні взаємозв'язки і залежності;
- виховувати у студентів діяльну любов до природи, вміння піклуватися про рослини і тварини, нетерпеливість до безглузлого псування рослин, знищення тварин;
- поєднувати народну мудрість з вихованням дбайливого ставлення до природи;
- вчити культурно поводитись у природі.

Проте найголовнішим завданням є формування постійної потреби у зміцненні та охороні власного здоров'я і здоров'я інших.

Під час здійснення екологічного виховання викладач повинен використовувати такі форми роботи:

- екскурсії в природу, в музеї;
- перегляд кінофільмів на природничу тематику;
- вікторини екологічного спрямування;
- інтерактивні вправи "Слухати звуки природи" тощо.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Студенти мають пересвідчитися у розмаїтті барв, форм і звуків у природі. Їм треба показати, як використовують люди красу природи у своєму житті. На багатьох речах ужитку можна знайти візерунки з рослинними елементами, із зображенням тварин: світильник формою нагадує дзвіночок чи лілею. У звуках музики також часто чути голоси тварин, шум вітру, пісню струмка та ін. Ми повторюємо красу природи у різних проявах, наближуючи її до себе. Формування ставлення до природи неможливе без виховання чуйності, співчуття, доброти й гуманізму.

Суттєве значення для засвоєння студентами знань про взаємозв'язки рослинного і тваринного світу та навколишнього природного середовища, вплив людини на біосферу мають такі ефективні методи і прийоми навчання як практичне експериментування, проблемні ситуації, розв'язання яких потребує актуалізації набутих знань, ділові ігри, завдання для самостійних спостережень, що сприяє формуванню у них бережливого ставлення до органічного світу.

Використовуючи різні методи і прийоми роботи зі студентами викладач пояснює і показує, що любов до природи – це не звичайне споглядання, відсторонене милування її красою, а й активна допомога, дбайливий догляд, розумне користування всім, чим вона багата.

Треба пам'ятати і знати, що природа потрібна всім людям і не тільки сьогодні, а й завжди. Природа дає свої скарби, а нам потрібно віддячити їй людською добротою і турботою. Тільки тоді, коли дитина співчутливо ставитиметься до неї, привчатиметься до праці, ми менше говоритимемо про дефіцит милосердя й співчуття в нашому суспільстві.

Студенти також залучаються до роботи на дослідних ділянках, впорядкування території навчального закладу, висаджування дерев і кущів, озеленення приміщень навчального закладу, вирощування квітів.

Для забезпечення інтеграції дисципліни "Біологія" до професійної підготовки студентів з метою формування почуття обов'язку та відповідальності варто звернути увагу на застосування отриманих знань з біохімії, цитології, генетики та екології безпосередньо під час їхньої подальшої професійної діяльності.

Список літератури

1. Методика організації виховної роботи в сучасній школі. Навчальний посібник / Л.В.Кондрашова, О.О.Лаврентьева, Н.І.Зеленкова, – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. 186 с.
2. Концепція національного виховання студентської молоді. N 7/2-4, 25.06.2009, Професійна юридична система.
3. Методика виховної роботи з використанням народних традицій. Методичні рекомендації / Л.Є Соколова, І.В.Соколова, – Кривий Ріг: КДПУ, 2000. – 50 с.
4. Екологічна культура: навч. посібник / В.С.Крисаченко. К.: Либідь, 1996. – 352 с.